تعیین آگاهی مدیران بیمارستان‌های خصوصی شهر تهران از حقوق بیمار و عوامل مؤثر بر آن

دکتر محمد عرب: * استادیار، گروه مدیریت و اقتصاد بهداشت، دانشکده بهداشت و انستیتو تحقیقات بهداشتی، دانشگاه علوم پزشکی تهران
اصغر زارعی: دانشجوی دکترای مدیریت خدمات بهداشتی و درمانی، گروه مدیریت و اقتصاد بهداشت، دانشکده بهداشت و انستیتو تحقیقات بهداشتی، دانشگاه علوم پزشکی تهران

فصلنامه پایش
سال هشتم شماره اول زمستان ۱۳۸۷ صص ۳۰-۲۵
تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۸۶/۴/۲۶
[نشر الکترونیک پیش از انتشار- ۳۰ بهمن ۱۳۸۷]

چکیده

پژوهش حاضر به منظور بررسی وضعیت آگاهی مدیران بیمارستان‌های خصوصی تهران در زمینه حقوق بیمار و تعیین عوامل مؤثر بر آن انجام شد. با استفاده از پرسشنامه‌ای حاوی ۳۲ سؤال، میزان آگاهی ۳۵ نفر از مدیران بیمارستان‌های خصوصی تهران در زمینه حقوق بیمار مورد سنجش قرار گرفت. بر اساس نتایج مطالعه، ۲۳ درصد از مدیران بیمارستان‌های خصوصی دارای سطح آگاهی خوب، ۵۴ درصد سطح آگاهی متوسط و ۲۳ درصد نیز دارای سطح آگاهی ضعیفی از حقوق بیمار بوده‌اند. همچنین مدرک تحصیلی، محل اخذ مدرک تحصیلی، رشته تحصیلی و گذراندن دوره‌های مدیریتی، چهار عامل مؤثر بر سطح آگاهی مدیران بیمارستان‌های خصوصی در زمینه حقوق بیمار بوده‌اند.

به طور کلی، از آنجا که ۷۷ درصد از مدیران بیمارستان‌های خصوصی شهر تهران سطح آگاهی رضایت بخشی از حقوق بیمار نداشته‌اند و با توجه به این که آگاهی، مبنای عملکرد قرار می‌گیرد، می‌توان پیش بینی کرد که عملکرد این مدیران در زمینه حقوق بیمار مناسب نخواهد بود. این مسئله با توجه به آگاهی روز افزون بیماران از حقوق خود، باعث ایجاد چالش‌هایی در روابط بیمار و بیمارستان خواهد شد. بنابراین، ارتقای سطح آگاهی مدیران بیمارستان‌های خصوصی از حقوق بیمار امری ضروری است که نیاز آن به شدت احساس می‌شود.

کلیدواژه‌ها: آگاهی، مدیر بیمارستان، حقوق بیمار

* نویسنده پاسخگو: تهران، خیابان پورسینا، دانشکده بهداشت و انستیتو تحقیقات بهداشتی، گروه مدیریت و اقتصاد بهداشت
تلفن: ۸۸۹۸۹۱۳۴
E-mail: Marab@Myrealbox.com

[Downloaded from payeshjournal.ir on 2026-11-22]

[DOR: 20.1001.1.16807626.1387.8.1.4.1]

مقدمه

تأکید بر حقوق اساسی انسان در مراقبت‌های بهداشتی ـ درمانی، خصوصاً حفظ شأن بیمار در مقام یک انسان زمانی اهمیت می‌یابد که آسیب پذیری بیمار او را به آسانی در معرض تخلفات و نقاط ضعف نظام بهداشتی ـ درمانی قرار می‌دهد[۱].

بیماری که در اثر آسیب‌های جسمی و روحی به یک مرکز پزشکی مراجعه می‌کند، دارای حقوقی رسمی و قانونی است[۲]. تحقیقات و تجارب نشان داده‌اند که آگاه و سهیم کردن بیماران در تصمیم‌گیری برای درمان و محترم شمردن حقوق ایشان به بهبود آنان سرعت می‌بخشد و تعداد روزهای بستری را کاهش می‌دهد[۳]. با آگاه شدن بیماران از حقوق قانونی خود در مراکز درمانی و مطرح شدن خواسته‌ها و توقعات آنان، باید همه کسانی که به نوعی درگیر ارائه مراقبت به بیماران هستند نیز از ضوابط و مقررات مربوط به حقوق بیماران آگاه باشند تا بتوانند در جهت تحقق این خواسته‌ها و توقعات، همچنین ارائه مراقبت بهتر و با کیفیت زیاد همراه با عزت و احترام به بیماران گام بردارند. در این میان، آگاهی مدیران بیمارستان‌ها از جهات زیادی اهمیت دارد:

- مدیر به عنوان مسئول اجرای قوانین و مقررات در بیمارستان، باید ضوابط و مقررات قانونی مربوط به امور بهداشتی و درمانی را به کارکنان زیر مجموعه خود ابلاغ کند و قبل از این که این مقررات را به اطلاع کارکنان برساند، باید خود، آگاهی کاملی در آن زمینه داشته باشد.

- آگاهی مدیر سبب توانایی او در انطباق خواسته‌ها و توقعات بیماران با ضوابط و مقررات قانونی مربوط به حقوق بیمار می‌شود. ممکن است بیماران خواسته‌هایی داشته باشند که خارج از چارچوب حقوق قانونی آنها باشد، بنابراین، مدیر با آگاهی از حقوق بیمار می‌تواند در مورد برآورده شدن خواسته‌های بیماران تصمیم‌گیری کند.

- آگاهی مدیر می‌تواند سبب برنامه‌ریزی‌های آتی برای تهیه امکانات، تجهیزات و فرآیندهایی شود که خواسته‌های قانونی بیماران را تحقق بخشد و باعث جلب رضایت آنها شود.

- در دعاوی حقوقی و شکایات بیماران از بیمارستان و کارکنان آن، مدیر بیمارستان طرف دعواست که ضرورت دارد از قوانین و مقررات مربوط به حقوق بیمار آگاه باشد تا در محاکم قضایی بتواند از حقوق بیمارستان و کارکنان آن دفاع کند.

- امروزه در مباحث مربوط به کیفیت خدمات و مراقبت‌های درمانی، توجه به مشتری و جلب رضایت آنها از اولویت‌های اصلی و مهم است. یکی از عوامل مهم رضایت‌مندی بیماران، توجه به خواسته‌ها و رعایت حقوق آنها و ارائه مراقبت توأم با احترام است که به جلب رضایت آنها منجر خواهد شد و در نهایت، مؤسسه درمانی به مهم‌ترین هدف خود که رضایت‌مندی بیمار از خدمات ارائه شده است، دست خواهد یافت. بنابراین، آگاهی مدیران از حقوق بیمار باعث تدوین اهداف و برنامه‌هایی برای ارائه خدمات بهتر به بیماران در جهت جلب رضایت آنها خواهد شد[۴]. بر اساس کاوش پژوهشگران این پژوهش، در زمینه آگاهی مدیران بیمارستان‌ها از حقوق بیمار پژوهشی انجام نشده است و پژوهش‌های انجام شده در این مورد، تنها آگاهی پزشکان و پرستاران را مورد سنجش قرار داده‌اند. محمدی (۱۳۷۷) در پژوهش خود به این نتیجه رسیده است که میزان آگاهی و نگرش پرستاران درباره حقوق بیمار در حد متوسط است[۵]. رضوی (۱۳۷۸) نیز با انجام پژوهشی در میان گروه پرستاری چنین نتیجه‌گیری کرده است که پرستاران، بیشترین و کمک بهیاران، کم‌ترین میزان آگاهی را از حقوق بیمار دارند [۶]. در پژوهشی که ویس (۲۰۰۲) انجام داده است مشخص شد که ۸۷ درصد پزشکان به بیماران خود درباره بیماریشان اطلاعات و آگاهی می‌دهند [۷]. نتایج مطالعه شیراز (۲۰۰۵) در پاکستان نیز بیانگر آگاهی ضعیف اعضای تیم‌های جراحی از حقوق بیمار و اخلاق پزشکی است[۸]. پژوهش حاضر با هدف بررسی میزان آگاهی مدیران بیمارستان‌های خصوصی شهر تهران از حقوق بیمار و تعیین عوامل مؤثر بر آن در سال ۱۳۸۲ انجام گرفته است.

مواد و روش کار

این مطالعه مقطعی در تمام بیمارستان‌های خصوصی شهر تهران در سال ۱۳۸۳ انجام شد. جامعه آماری پژوهش، تمامی مدیران بیمارستان‌های خصوصی شهر تهران، شامل ۳۵ نفر، است که همگی مورد مطالعه قرار گرفتند. ابزار سنجش، پرسشنامه‌ای شامل ۱۴ سؤال درباره مشخصات فردی مدیران و ۳۶ سؤال درباره حقوق بیماران بود که روایی و پایایی آن از طریق آزمون ـ آزمون مجدد (Test-Retest) مورد تأیید قرار گرفت. سؤال‌ها به صورت ۴ گزینه‌ای طراحی شدند و به هر پاسخ درست یک امتیاز و به پاسخ‌های غلط امتیازی تعلق نگرفت.

[Downloaded from payeshjournal.ir on 2026-11-22]

[DOR: 20.1001.1.16807626.1387.8.1.4.1]

امتیاز بین صفر تا ۱۱ آگاهی ضعیف، امتیاز بین ۱۲ تا ۲۲ آگاهی متوسط و امتیاز بالاتر از ۲۳، آگاهی خوب در نظر گرفته شدند. برای سنجش آگاهی مدیران در حیطه‌های تخصصی حقوق بیمار، سؤال‌های پرسشنامه با توجه به موضوع آنها در ۵ حیطه تقسیم شد و نحوه امتیاز دهی به میزان آگاهی در هر یک از حیطه‌ها همچون روش ذکر شده در بالا بود. داده‌های پژوهش از طریق نرم‌افزار SPSS پردازش شد و برای مقایسه میزان آگاهی از آزمون‌های مجذور کای و فیشر استفاده شد.

یافته‌ها

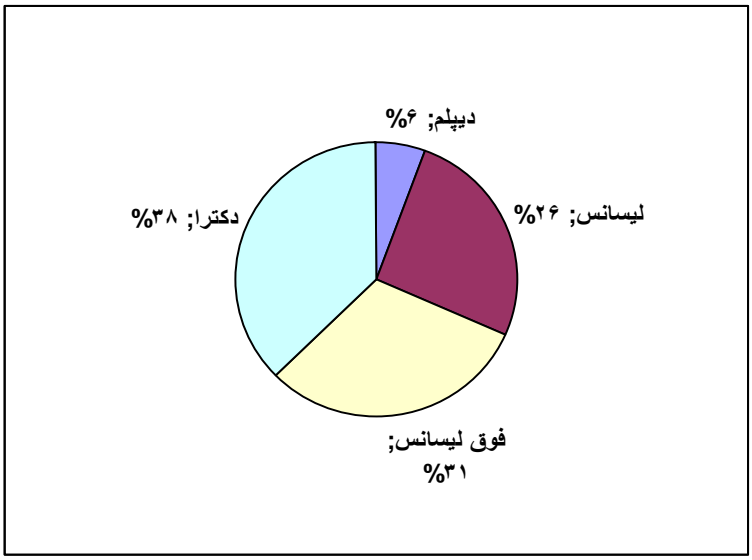
یافته‌های پژوهش در زمینه مشخصات جمعیتی مدیران بیمارستان‌های مورد مطالعه نشان می‌دهند که اکثریت مدیران در گروه سنی ۵۰-۴۰ سال قرار داشتند. همچنین ۲۵ درصد از مدیران بیش از ۶۰ سال سن داشتند. ۷۷ درصد از مدیران بیمارستان‌ها مرد و ۲۳ درصد نیز زن بودند.

از نظر مدرک تحصیلی، ۳۸ درصد از مدیران، دارای مدرک دکتری (تخصصی و عمومی) و ۳۱ درصد نیز دارای مدرک کارشناسی ارشد بودند (نمودار شماره۱). ۶۵ درصد از مدیران از مراکز دانشگاهی داخل کشور و ۳۵ درصد نیز از خارج از کشور فارغ‌التحصیل شده بودند. در بررسی رشته تحصیلی مدیران بیمارستان‌ها، ۲۹ درصد در رشته مدیریت، ۲۶ درصد در رشته پزشکی و فقط ۱۴ درصد در رشته مدیریت بیمارستان تحصیل کرده بودند (نمودار شماره ۲). ۵۵ درصد از مدیران، بیش از ده سال سابقه مدیریتی داشتند و ۴۳ درصد از آنها حداقل یک دوره مدیریتی مرتبط با مدیریت بیمارستان را گذرانده بودند.

یافته‌های پژوهش در زمینه میزان اگاهی مدیران در «حیطه حق دسترسی بیمار به خدمات درمانی» نشان دادند که اکثریت مدیران (۵۴ درصد) دارای سطح آگاهی خوب بودند. در حیطه «حق بیمار برای رضایت آگاهانه»، ۴۰ درصد از مدیران دارای سطح آگاهی خوب و ۴۸ درصد نیز دارای سطح آگاهی متوسط بودند. در حیطه «حق بیمار برای آگاهی از بیماری و روش درمان»، فقط ۱۷ درصد از مدیران از سطح آگاهی خوب برخوردار بودند و ۳۴ درصد آگاهی ضعیفی از این حق بیمار داشتند. در حیطه «حق آزادی فردی بیمار» ۵۷ درصد از مدیران دارای سطح آگاهی ضعیف بوند. در حیطه «محرمانگی اطلاعات بیمار» ۵۱ درصد از مدیران دارای سطح آگاهی خوب از این حق بیمار بودند. بیشترین میزان اگاهی مدیران در حیطه‌های حق دسترسی و حق محرمانگی اطلاعات و کمترین آن نیز در حیطه‌های حق آزادی فردی و حق آگاهی بیمار بود.

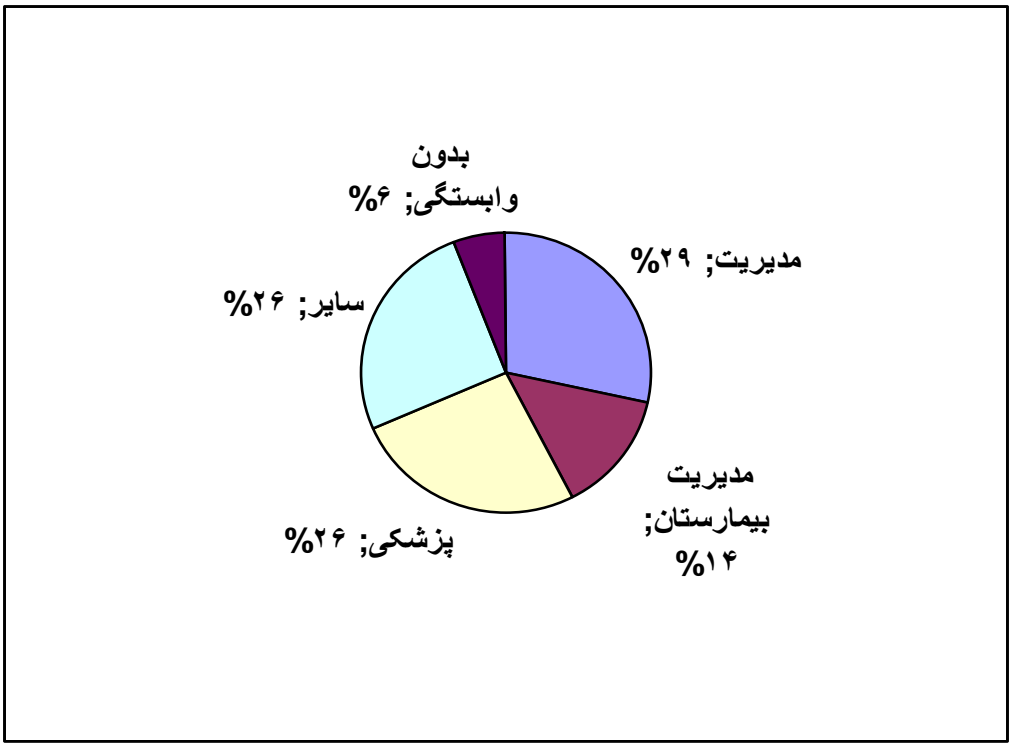
به طور کلی، ۲۳ درصد از مدیران بیمارستان‌های خصوصی تهران از سطح آگاهی خوب، ۵۴ درصد از سطح آگاهی متوسط و ۲۳ درصد نیز از سطح آگاهی ضعیف درباره حقوق بیمار برخوردار بودند (جدول شماره۱).

نمودار شماره ۱- توزیع فراوانی مدیران بیمارستان‌های خصوصی تهران بر حسب مدرک تحصیلی

[Downloaded from payeshjournal.ir on 2026-11-22]
[DOR: 20.1001.1.16807626.1387.8.1.4.1]

نمودار شماره ۲- توزیع فراوانی مدیران بیمارستان‌های خصوصی تهران بر حسب رشته تحصیلی

جدول شماره ۱- توزیع فراوانی میزان آگاهی مدیران بیمارستان‌های خصوصی تهران در هر یک از حیطه‌های حقوق بیمار

وضعیت آگاهی	ضعیف		متوسط		خوب		جمع	
حیطه	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
حق دسترسی	۷	۲۱	۹	۲۵	۱۹	۵۴	۳۵	۱۰۰
رضایت آگاهانه	۴	۱۲	۱۷	۴۸	۱۴	۴۰	۳۵	۱۰۰
آزادی فردی	۲۰	۵۷	۱۰	۲۹	۵	۱۴	۳۵	۱۰۰
حق آگاهی	۱۲	۳۴	۱۷	۴۹	۶	۱۷	۳۵	۱۰۰
محرمانگی اطلاعات بیمار	۹	۲۶	۸	۲۳	۱۸	۵۱	۳۵	۱۰۰
آگاهی از حقوق بیمار	۸	۲۳	۱۹	۵۴	۸	۲۳	۳۵	۱۰۰

[Downloaded from payeshjournal.ir on 2026-11-22]
[DOR: 20.1001.1.16807626.1387.8.1.4.1]

بحث و نتیجه گیری

در حیطه «حق دسترسی بیمار به خدمات درمانی»، مواردی از قبیل امکان دریافت خدمات بهداشتی ـ درمانی توسط اقشار محروم جامعه، پذیرش بدون قید و شرط بیمار در بیمارستان‌ها و ... مطرح می‌شود که اکثریت مدیران بیمارستان‌های خصوصی تهران درباره آنها از سطح آگاهی خوب برخوردار بوده‌اند. با این حال، در این حیطه باید فرهنگ سازی بیشتری در میان مدیران صورت گیرد تا آنها کاملا" آگاه باشند که بیمار در هر زمان که نیاز باشد باید بدون هیچ گونه پیش شرطی بتواند از خدمات بیمارستانی استفاده کند. نتایج مطالعه جولایی حاکی از اهمیت حق دسترسی به خدمات درمانی ضروری برای بیماران است تا آنها احساس کنند که حقوقشان رعایت شده است[۱۰].

در حیطه «حق بیمار برای رضایت آگاهانه»، مواردی همچون نحوه کسب رضایت از بیمار برای اقدامات درمانی، مسئولیت اخذ رضایت، نوع رضایت، آگاهی بیمار از عوارض درمان قبل از رضایت و... مطرح می‌شود که اکثر مدیران بیمارستان‌های خصوصی تهران دارای آگاهی متوسطی بودند. نتایج مطالعه دانوته نشان می‌دهند که آگاهی کادر درمان از حق بیمار برای رضایت آگاهانه قبل از اقدامات درمانی در سطح متوسط بوده است[۱۱]. با توجه به موارد قانونی پیچیده در بحث رضایت آگاهانه و همچنین مسائل اخلاقی و حقوقی که به دنبال آن ایجاد می‌شود، توجه و بحث درباره این اصل در دوره‌های مدیریت بیمارستان و حقوق بیمار ضروری به نظر می‌رسد.

در حیطه «حق آزادی فردی بیمار»، مواردی مثل انتخاب پزشک و نوع درمان، حق مشاوره با پزشکان دیگر، حق ترک بیمارستان در هر زمان، حق انجام فرایض دینی و ... مطرح می‌شود. مدیران بیمارستان‌های خصوصی تهران در این حیطه از حقوق بیمار آگاهی خوبی نداشته‌اند. در پژوهش نعمت‌اللهی نیز پزشکان حقی برای بیمار برای انتخاب روش درمان قائل نبوده‌اند [۱۰]. اما در پژوهش دانوته ۹۰ درصد کادر درمان از حق انتخاب پزشک توسط بیمار آگاهی داشته‌اند[۱۱].

در حیطه «حق آگاهی بیمار»، حق بیمار برای دریافت اطلاعات مربوط به بیماری خود، حق بیمار برای مطالعه پرونده پزشکی خود، حق آگاهی از هزینه‌ها و اعتراض به صورتحساب هزینه‌ها و ... مطرح می‌شود. مطالعه نعمت‌اللهی درباره آگاهی پزشکان از حقوق بیمار نیز نشان داد که حق بیمار برای مطالعه پرونده پزشکی خود مورد تأیید پزشکان نبوده است[۱۰]. همچنین مطالعه رضوی نیز نشان می‌دهد که پرستاران درباره حق بیمار از نظر آگاهی از اطلاعات ثبت شده در پرونده پزشکی خود اگاهی نداشته‌اند[۶]. مطالعه دانوته در لیتوانی نیز بیانگر سطح متوسط آگاهی کادر درمان از حق بیمار برای آگاهی در مورد تشخیص بیماری، نتایج درمان و درمان‌های جایگزین است[۱۱]. پژوهش اوزدمیر در ترکیه نیز حاکی از عدم آگاهی پزشکان از وجود حق قانونی بیمار برای دسترسی به مدارک پزشکی خود است [۱۲].

در حیطه «حق محرمانگی اطلاعات بیمار»، اکثر مدیران بیمارستان‌های خصوصی تهران دارای سطح آگاهی خوبی بوده‌اند. به نظر می‌رسد وجود قوانین و مقررات مدون در این زمینه و همچنین بحث اخلاقی محرمانه نگهداشتن اسرار بیماران از عوامل اصلی آگاهی خوب مدیران بیمارستان‌ها از این حق بیمار است. پژوهش سرباز نشان داده که در قوانین ایران به حق محرمانگی اطلاعات بیماران پرداخته شده است[۱۳]. نتایج تحقیق انجام شده در ترکیه نیز نشان می‌دهد که ۹۰ درصد پزشکان از حق محرمانه ماندن اطلاعات بیمار و اکثر آنها از حق انتشار اطلاعات با رضایت بیمار آگاهی داشته‌اند[۱۲]. محرمانه ماندن اطلاعات بیمار با توجه به پیشرفت‌های روزافزون در فناوری اطلاعات موضوعی است که بیش از پیش مورد توجه قرار می‌گیرد[۱۴].

مدرک تحصیلی، محل اخذ مدرک تحصیلی، رشته تحصیلی و گذراندن دوره‌های مدیریتی چهار متغیری هستند که بر میزان آگاهی مدیران بیمارستان‌های خصوصی تهران از حقوق بیمار تأثیر داشته‌اند.

بین متغیر مدرک تحصیلی و میزان آگاهی مدیران بیمارستان‌های خصوصی تهران از حقوق بیمار ارتباط معناداری مشاهده شد ($P<۰/۰۳۲$)، به طوری که مدیران دارای مدارک تحصیلی بالاتر سطح آگاهی خوبی از حقوق بیمار داشته‌اند.

بین متغیر محل اخذ مدرک تحصیلی از خارج یا داخل کشور و میزان آگاهی مدیران بیمارستان‌های خصوصی تهران از حقوق بیمار، ارتباط معنی‌داری مشاهده شد($P<۰/۰۰۱$). مدیرانی که در دانشگاه‌های خارج از کشور تحصیل کرده‌اند دارای آگاهی بهتری نسبت به دیگر مدیران بوده‌اند.

بین رشته تحصیلی و میزان آگاهی مدیران بیمارستان‌های خصوصی تهران از حقوق بیمار، ارتباط معنی‌داری مشاهده شد($P<۰/۰۴۱$). مدیرانی که در رشته‌های پزشکی و مدیریت

[Downloaded from payeshjournal.ir on 2026-11-22]

[DOR: 20.1001.1.16807626.1387.8.1.4.1]

تحصیل کرده‌اند، آگاهی بهتری از حقوق بیمار داشته‌اند. گذراندن دوره‌های مدیریتی نیز متغیری است که با میزان آگاهی مدیران بیمارستان‌های خصوصی تهران از حقوق بیمار ارتباط معنی‌داری داشته است($P<0/011$). مدیرانی که حداقل یک دوره آموزشی در زمینه مدیریت بیمارستان گذرانده‌اند، نسبت به مدیرانی که این دوره‌ها را نگذرانده‌اند، دارای سطح آگاهی خوبی بودند.

به طور کلی، از آنجا که ۷۷ درصد از مدیران بیمارستان‌های خصوصی شهر تهران از سطح آگاهی خوبی در زمینه حقوق بیمار برخوردار نیستند و با توجه به این که آگاهی، مبنای عملکرد قرار می‌گیرد، می‌توان پیش بینی کرد که احتمالاً عملکرد مدیران بیمارستان‌ها در زمینه حقوق بیمار با سطح آگاهی آنان متناسب بوده و قابل قبول نباشد. این مسئله با توجه به آگاهی روز افزون بیماران از حقوق خود، می‌تواند باعث ایجاد چالش‌هایی در روابط بیمار و بیمارستان شود. بنابراین، آشنایی کامل مدیران بیمارستان‌ها با اصول و مبانی حقوق بیمار امری ضروری است.

برای برآورده شدن این مهم، مواردی چون تدوین منشور جامع حقوق بیمار و اطلاع رسانی در خصوص آن به بیماران با مکانیزم‌های مناسب، گنجاندن واحد درسی تحت عنوان حقوق بیمار در برنامه درسی رشته‌های پزشکی، مدیریت خدمات بهداشتی ـ درمانی و پرستاری، برگزاری کلاس‌های آموزشی، همایش‌ها و کارگاه‌های علمی برای مدیران بیمارستان‌ها توصیه می‌شود.

تشکر و قدردانی

این مقاله حاصل پایان‌نامه راهنمایی شده در دانشکده بهداشت و انستیتو تحقیقات بهداشتی دانشگاه علوم پزشکی تهران است که به این وسیله از آن دانشگاه قدردانی می‌گردد.

منابع

۱- آتشخانه مریم، حقوق بیمار. چاپ اول، شیراز، معاونت درمان تأمین اجتماعی استان فارس، ۱۳۸۰

۲- صدقیانی ابراهیم. سازمان و مدیریت بیمارستان. جلد دوم، چاپ اول، جهان رایانه، تهران، ۱۳۷۷

۳- اساسی نازیلا. حقوق بیماران. مجله بهداشت جهان، ۱۳۷۶، ۱۱، ۸-۱۰

۴- زارعی اصغر. بررسی مقایسه‌ای میزان آگاهی مدیران بیمارستان‌های دولتی و خصوصی تهران در زمینه حقوق بیمار. پایان‌نامه کارشناسی ارشد مدیریت خدمات بهداشتی ـ درمانی، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی تهران، ۱۳۸۳

۵- محمدی عیسی. بررسی آگاهی و نگرش پرستاران نسبت به حقوق قانونی بیمار و پرستار. همایش پرستار و قانون، ۱۳۷۷، تهران

۶- رضوی ناهید. بررسی آگاهی پرسنل پزشکی و پرستاری از حقوق بیمار. همایش نقش مدیریت در ارائه خدمات بهداشتی، ۱۳۷۸، کرمان

7- Weiss G. Patient rights: who should know what? Medical Economics 2002: 7: 125-3

8- Shiraz B, Shamim MS, Ahmed A. Medical ethics in surgical wards: knowledge, attitude and practice of surgical team members in Karachi. Indian Journal of Medical Ethics 2005; 2: 94-6

9- Joolaee S. An Iranian perspective on patients' rights. Nursing Ethics 2006; 13: 480-502

۱۰- نعمت اللهی محترم. مقایسه قوانین مربوط به حقوق بیمار در ایران با منشور حقوق بیمار و نظر سنجی از پزشکان دانشگاه علوم پزشکی شیراز. طب و تزکیه ۱۳۷۹، ۳۶، ۶۳-۵۹

11- Danute D. Awareness and practice of patients' right law in Lithuania. BMC International health and human rights 2006; 6: 78-88

12- Ozdemir H, Ergonen AT, Sonmez E. The approach taken by the physicians working at educational hospitals in İzmir toward patient rights. Patient Education and Counseling 2006; 61: 87-91

۱۳- سرباز معصومه. بررسی تطبیقی منشور حقوق بیمار در چند کشور منتخب و ارائه راه حل مناسب برای ایران. مجله علمی پزشکی قانونی ۱۳۸۳، ۱۰، ۲۰۱-۱۹۶

14- Batami S. Patient data confidentiality and patient rights .International Journal of Medical Informatics 2001; 62: 41-49

[Downloaded from payeshjournal.ir on 2026-11-22]
[DOR: 20.1001.1.16807626.1387.8.1.4.1]